

XABIER GOROSTEAGA

(Nikaragva)

Srednju Ameriku pretvoriti u zonu mira

(Diskusija)

Htio bih govoriti o problemu koji nam se, sa srednjeameričke perspektive, čini veoma važnim. Riječ je o otvaranju novih prostora na međunarodnom planu. Iznijeti ću nekoliko važnih podataka da pojasnim ovo gledište. Prvi put u ekonomskoj povijesti trgovina Pacifika premašila je trgovinu Atlantika. Trgovina koja se odvija na Pacifiku čini devet odsto međunarodne trgovine, a atlantska čini sedam odsto. S tim podatkom htio sam vašu pažnju usmjeriti na novi ekonomski pol Pacifika koji postaje sve značajniji, a to upravo dokazuje panamski sukob. Ta ekonomska međunarodna pojava usko je povezana sa panamskom krizom. Podaci govore da je Panama druga zemlja u svijetu (prve su SAD) po vrijednosti japanskih ulaganja — čak više od Brazila i Njemačke. Čini se, osim toga, da Panama predstavlja vezu između Brazila i Japana — mislim na fizičku vezu kroz Panamski kanal. Japan je upravo u Panami uspostavio glavnu odskočnu dasku za izvoz u Latinsku Ameriku. Sadašnja panamska kriza nije kriza generala Noriega, već je to kriza onog faktora koji kontrolira tu odskočnu dasku međunarodnih usluga: međunarodni financijski centar, kanal, transizmički naftovod, drugu po veličini slobodnu zonu u svijetu — slobodnu zonu Colon. Danas u Panami nije u igri samo Noriega, već Panamski kanal sa vlastitom platformom usluga i Južnom komandom, osnovnom osovinom sjevernoameričke vojne politike na tom području. Čini mi se da su te nove pojave dio novog koncepta sigurnosti o kojemu moramo voditi znatno više računa.

Druga nova pojava o kojoj želim govoriti jeste duboka kriza sjevernoameričke privrede, sa najvećim dugom na svijetu, tri puta

većem od ukupnog vanjskog duga tzv. trećeg svijeta, tj. najveći trgovinski i budžetski deficit uopšte. Sve se to odrazilo na krizu povjerenja i na financijski »crack« u Wall Street-u, 19. listopada 1987, a iznad svega na pad konkurentnosti i produktivnosti u odnosu na Evropu ili Japan. Ova ekonomska kriza ne dozvoljava SAD da raspoložu vojnim budžetom većim od 300 milijardi dolara.

Oni koji su pročitali »Discriminate Deterrence« (vojnu strategiju SAD-a za 2000. godinu), shvatili su da su SAD prisiljene usredotočiti vojnu kontrolu na tzv. treći svijet i posebno na Latinsku Ameriku, a dio troškova obrane Evrope i Japana (što čini više od 40 odsto sjevernoameričkog vojnog budžeta) — prepustiti Evropi i Japanu. Sve to stvara uvjete za ono što bih ja nazvao *strukturni multilateralizam*. Strukturno više ne živimo u bipolarnom svijetu. Blokovi su se počeli rastvarati. Otvaraju se novi politički i ekonomski prostori koji su izuzetno značajni za pokret nesvrstanih zemalja.

S druge strane, pojava »perestrojke« u Sovjetskom Savezu podudara se sa totalnim porazom Reaganove politike. Taj je poraz najočitiiji u Srednjoj Americi, naročito u Nikaragvi, ali i u Panami, Salvadoru (poraz demokršćanskog modela — kriza kršćanske demokracije Duartea) i u Hondurasu (polemike oko vojne baze), koji je najveći prijatelj — saveznik SAD, a ipak je tamo nedavno zapaljen Konzulat SAD. To nije bila pobuna ljevice, već neka vrst *otpora naroda Hondurasa na prepotenciju* i sjevernoameričku vladavinu. Reagan je počeo svoj mandat sa jednim problemom u Srednjoj Americi — Nikaragvom — da bi ga završio sa tri: Panamom, Hondurasom i Salvadorom. U Nikaragvi se upravo nalazimo na pragu rješenja pregovora. Pojavom Jessea Jacksona i Dukakisa, koji su lansirali novu politiku prema Srednjoj Americi, otvaraju se novi prostori, te bi u slijedećih godinu dana, dolaskom na vlast nove administracije SAD, uistinu postojala mogućnost učvršćenja mira u Srednjoj Americi. To je prijedlog i nada Nikaragve kada zagovara bilateralne pregovore sa SAD, prijedlog koji je podržao najveći dio međunarodne zajednice, uključujući i najbliže saveznike SAD poput Kanade. Dakle, ono što je bilo konfliktno područje, što je Reagan prikazao kao zonu prijetnje i suprotstavljanja, može se pretvoriti u *područje smanjivanja međunarodne napetosti*. Sporazumi iz Esquipulasa i Sapoa — pregovori između sandinističkog fronta i »kontraša«, totalni poraz »kontraša« zbog njihove unutrašnje podjele, svađe i problemi koji su nastali zbog bojazni da se izgube baze u Hondurasu i da se izjalovi prisustvo u toj zemlji, omogućavaju da se mir iz-

gradi relativno brzo nakon izborne promjene i promjene političke volje u SAD. Bez obzira na to da li će pobijediti republikanci ili demokrati, Reaganova doktrina u Srednjoj Americi je poražena.

Kako iskoristiti taj novi prostor u području koje je bilo žarište sukoba i koje se lako može ponovo pretvoriti u žarište međunarodne napetosti? Srednja Amerika, umjesto da bude prijetnja za SAD, pretvara se, prvi put, u faktor koji može voditi politiku prema »trećem svijetu«, koja će prevladati »containment« i »rollback« (odvratanje i ponovo osvajanje), tj. politika uzajamnog dogovaranja.

Iskustva iz Nikaragve posljednjih mjeseci dokazuju da postoji politička volja u sandinizmu za dogovaranje sa SAD, ali su uvjet za to dostojanstveni mir, tj. poštivanje suvereniteta i samoodređenja naroda. Da bi se došlo do tog dostojanstvenog mira, Esquipulas je od međunarodne zajednice zahtijevao *prostor, vrijeme i međunarodne uvjete*.

Po mom uvjerenju, u ovom trenutku međunarodna zajednica odgovara na te zahtjeve. Evropa je za Srednju Ameriku lansirala ekonomski projekt, prihvaćen u Hamburgu; Ujedinjeni narodi su prošlog tjedna konsenzusom prihvatili specijalni ekonomski projekt od više od 4,4 milijarde dolara. Pitam se nije li trenutak da se pojavi i inicijativa nesvrstanog pokreta u odnosu na novi prostor koji se otvara u Srednjoj Americi? Pokret nesvrstanih zemalja je već stvorio prostor braneći Nikaragvu i onemogućavajući tako sjeverno-američku intervenciju. Ali, mir neće biti moguć ako se ne stvore ekonomske i materijalne osnove koje će ga učiniti trajnim. Srednja Amerika je prošla takvu ekonomsku krizu koja ju je nazadovala za 20 godina u ekonomskim pokazateljima po glavi stanovnika. Moj je prijedlog da pokret nesvrstanih uputi zahtjev međunarodnoj zajednici da se Srednja Amerika nakon završetka sukoba pretvori u područje kojemu je neophodna međunarodna pomoć za obnovu. Zahtijevamo neku vrstu mini-Marshall plana za Srednju Ameriku, ali bez onih političkih konotacija koje je on imao za Evropu, već kao projekt međunarodne multilateralne pomoći koja će pružati materijalne osnove za mir.

Drugi važni faktor jeste da neće biti mira ako ne bude i međunarodne verifikacije. Ta tema ne zanima samo Srednju Ameriku već i sve nesvrstane zemlje. Potrebno nam je međunarodno multilateralno verificiranje da se oni koji su bili izvor problema ne bi pretvorili u arbitre rješenja. Nužna nam je međunarodna verifikacija kako bi znali tko izvršava, a tko ne izvršava obaveze.

Uvjeren sam da Međunarodni sud pravde i međunarodno pravo polažu veliki ispit u srednjeameričkoj krizi. U srpnju 1986. godine Međunarodni sud je presudio na štetu SAD zbog njihove intervencije u Nikaragvi. Upravo sada Nikaragva upućuje Međunarodnom sudu zahtjev za ekonomsku kompenzaciju koju je Sud tražio još prije godinu dana, a na koju SAD nisu odgovorile. Presudno je da postoji međunarodni pritisak kako bi se izvršili uvjeti međunarodnog prava i presuda Suda u odnosu na ekonomsku kompenzaciju Nikaragvi. Posljednji trenutak je da izvršimo ono što smo izjavili na skupu nesvrstanih zemalja u Nikaragvi, u siječnju 1983. godine. Daniel Ortega je tada ponudio da se Srednja Amerika pretvori u zonu mira. Taj je prijedlog — da se Karibi pretvore u zonu mira — također podržao pokojni Barrow iz Barbadosa. Ta spona između Pacifika i Atlantika koju čini Srednja Amerika, ne bi trebalo da bude novo područje sukobljavanja, već područje mira sa demilitariziranim Panamskim kanalom i čitavom regijom. Ako se Srednja Amerika i Panamski kanal ne demilitariziraju, nećemo imati zonu mira u tački susreta Pacifika i Atlantika. Ono što se prikazivalo kao prijetnja — Nikaragva — polako se pretvara u »šansu« za regiju i svijet u cjelini. Trenutak je da pokret nesvrstanih zemalja poduzme inicijativu s obzirom na priliku koja se otvara sa sporazumom iz Esquipulasa i sa mirom u Srednjoj Americi, koja je test za sigurnost međunarodne zajednice.